

Gázvilágítás

A 18. század végéig a közterületek sötétek voltak, csak itt-ott pisláskoltak gyertyák, fáklyák vagy olajlámpák – mindaddig, amíg fel nem találták a gázvilágítást. *Philippe Lebon* (1767–1804) francia mérnök és kémikus 1799-ben kapott szabadalmat a találmányára, a „termolámpára”, amely forradalmasította a közvilágítást. Berendezését először egy párizsi hotelben alkalmazta: a hatalmas lepárolókészülékkel nyert gázt csőrendszeren keresztül vezette a helyiségekbe, a lepárlás közben nyert hőt pedig a szálloda fűtésére használta.

Találmányát Angliában tökéletesítették, és az első utcai gázlámpák Londonban gyulladtak ki a 19. század elején, de Párizs utcáin is hamarosan megjelentek. A gázgyártás és alkalmazásainak úttörői közé tartozik *Wilhelm August Lampadius* (1772–1842), a freiburgi Bányászati Akadémia kémia- és kohászatprofesszora. Az európai kontinensen elsőként állított elő világítógázt (légszeszt) kőszén száraz lepárlásával. 1815-ben a Freiberg melletti Halsbrückén gázvilágítást létesített.

A fa vagy a szén elgázosítása révén nyert, főként metánból, hidrogénből álló világítógázzal – amely többek között szén-monoxidot is tartalmaz –, elsősorban a szén-monoxid mérgező hatása miatt tértek át, amint lehetett, a földgáz a használatára.

Berlinben az első utcai gázlámpákat 1826 szeptemberében

az Unter der Linden sugárúton gyűjtötták meg. Három évvel később már 1800 gázlaterna világította meg Berlin utcáit.

Napjainkban Berlin közvilágítását negyvenezer gázlámpa és kétszáz ezer elektromos égő biztosítja. Köztük még mindig világítanak a híres berlini építőművész, *Karl Friedrich Schinkel* (1781–1841) tervezte ötágú kandélaberek.

Pesten 1856 karácsonján gyulladtak ki az első utcai gázlámpák a Rákóczi úton, a Bel- és Lipótvárosban. A Margit-szigeten és a Várban, például, még ma is találkozunk sejtelmes fényűkkel.

A gázlámpák modern időkben való alkalmazását az osztrák kémikus, *Carl Auer von Welsbach* (1856–1929) 1885-ben felfedezett világító harisnyájának is köszönhetjük, amellyel a gázlámpák fényereje, csökkenő gázfogyasztás mellett, az elektromos izzólámpák fényerejét is felülmúlta. Találmánya azon a megfigyelésen alapult, hogy a ritkaföldfém-oxidok is világítanak a Bunsen-égő lángjában.

Az ausztriai Althofenben múzeum is nyílt, amelyben a feltaláló széles körű tevékenységét mutatják be eredeti berendezések segítségével.

Berlinben is létesült egy szabadtéri gázlaterna-múzeum. Zalaegerszegen, a Magyar Olaj- és Gázipari Múzeumban a szénhidrogénipar magyarországi fejlődéstörténetével ismerkedhetünk meg.

Boros László